

Johannes V. Jensens *Kongens Fald* har siden sin første udgivelse i tre dele i 1900-1901 fascineret kritikere, forfatterkolleger og et bredere publikum. Fortællingerne om romanens forskelligartede modtagelser er for længst blevet en del af dens fascinationskraft: fra samtidskritikkens opfattelse af værket som et usammenhængende og voldsforherligende venstrehåndsarbejde over den danske modernismes ophøjelse af den til det sandeste, der er skrevet om det danske sind, til nyere tids kanonisering, popularisering og adaptation til teaterscener. Både en filmatisering og en udgave som *graphic novel* har været på tale i de seneste år, uden dog endnu at have set dagens lys. At *Kongens Fald* er et værk, der fortsat – på godt og ondt – er uomgængeligt også for vores egen tids litteratur, vidner et par aktuelle udsagn fra nordiske forfattere om. “Jeg hader den her roman”, udtalte den danske romanforfatter Morten Pape således i et interview for et par år siden og uddybede: “Den er så overlegen i sit sprog, at den kun kan give resten af os dårlig samvittighed” (Frydenlund). Også norske Dag Solstad hylder Jensens mesterværk i et aktuelt interview, hvor han fortæller, at han er i gang med at genlæse denne roman, som han allerede som helt ung “slugte som en uforglemmelig sanseoplevelse” (Øhrstrøm).

Jensen er, når han er bedst – som i *Kongens Fald* – på niveau med de største navne i den tidlige europæiske modernisme. Men trods tildelingen af Nobelprisen i litteratur i 1944 er Jensen i dag et relativt ukendt navn i udlandet. Jensen oversættes dog stadig. *Kongens Fald* er tilgængelig på engelsk i Alan G. Bowers oversættelse (*The Fall of the King*, 1992), men helt den opmærksomhed, som blev Henrik Pontoppidan til del, da oversættelsen af *Lykke-Per* udkom på engelsk for et par år siden (*A Fortunate Man*, 2018), har Jensen ikke fået. I 2021 udkom Bruno Bernis italienske oversættelse (*La caduta del re*) af *Kongens Fald*, mens Frédéric Durands franske oversættelse fra 1990 (*La chute du roi*) ikke længere er i handlen. I Tyskland findes kun en ældre oversættelse af Julia Koppel (*Des Königs Fall*, 1912), men i lyset af den succes, Ulrich Sonnenbergs aktuelle oversættelser af himmerlandshistorierne har oplevet (foreløbig *Himmerlandsvolk*, 2017, *Himmerlandsgeschichten*, 2020), og den popularitet, dansk litteratur generelt nyder i det tysksprogede område, kunne en nyoversættelse af *Kongens Fald* til tysk være et oplagt projekt.

I skrivende stund (2021) lægger Det Danske Sprog- og Litteraturselskab sidste hånd på en længe ventet tekstkritisk udgave af *Kongens Fald* ved Jesper Gehlert Nielsen og Sven Hakon Rossel. DSL's udgivelse stiller for første gang manuskriptet til Jensens bog synoptisk op med førsteudgaven. Et omfattende tekstkritisk apparat angiver varianter til kladder, renskrifter, korrekturtryk og andenudgaven, mens noter giver realoplysninger og forklarer mindre kendte ordbetydninger. Den tekstkritiske udgave cementerer bogens klassikerstatus og viser samtidig, hvordan det, vi normalt tænker på som en fasttømret enhed, ved nærmere eftersyn er en mere løst kontureret størrelse, osmotisk forbundet med både nære og mere fjerne tekster og kontekster.

Det er på denne baggrund, vi vier dette nummer af *Passage* til en serie nye læsninger af Jensens mest fejrede og udbredte værk. I Anders Ehlers Dams indledende bidrag forskydes mange traditionelle læsningers interesse for karakterpsykologi og

plot i *Kongens Fald* til det, han kalder tilsynekomstens æstetik, ud fra en idé om, at teksten i høj grad henter sin kraft fra det litterære sprogs fremkaldelse af tilsynekomster. Romanens forhold til andre tekster, idéer og strømninger er derimod et gennemgående tema i en række af nummerets øvrige bidrag. Monica Wenusch, der sammen med Sven Hakon Rossel står for efterskriften til den kommende DSL-udgave, gennemgår romanens tyske receptionshistorie og viser, hvordan dens lancering på det tyske bogmarked i sin tid gav bogen en anderledes modtagelse og receptionshistorie, end tilfældet var i Danmark.

Caroline Ballebye Sørensen interesserer sig i sin artikel for de divergerende verdenssyn i Jensens roman og viser, hvordan de indbyggede epistemologiske konflikter manifesterer sig atmosfærisk og affektivt gennem romanens rumlige beskrivelser af vejr og klima. Opfattelsen af romanen som en stridbar tekst, trodsigt vendt ikke bare mod andres idéer om genre, moral og mening, men også mod dens egne strategier og forestillinger, er et andet overordnet tema, som går igen i flere af nummerets artikler. Stefan Iversen undersøger romanens tematiske og formelle omgang med had og idiosynkrasi ud fra den idé, at romanens ambivalente beskrivelser af had har betydning for den særlige æstetik, der har medvirket til at gøre romanen til en nøgletekst i dansk litteraturhistorie. Og i "*Kongens Fald* mellem dekadence og vitalisme" argumenterer Erik Svendsen ud fra et mere idéhistorisk udgangspunkt for, at bogens vitalistiske træk, som traditionelt har været viet mindre opmærksomhed end de dekadente og de modernistiske elementer, er vigtige, fordi de repræsenterer en kritisk tænkning, som er bogen iboende, selv om de fleste af dens karakterer rammes af den. Endelig leverer Aage Jørgensen sig i nummerets afsluttende bidrag en gennemgang af de ganske forskelligartede illustrationer, der har prydet udgaver af *Kongens Fald* gennem tiden, og som fungerer som visuelle fortolkninger af værket. Uden for temaet bringer vi desuden Markus Floris Christensens undersøgelse af, hvordan angst er et centralt tema med æstetiske implikationer i Inger Christensens *det*, tillige med to aktuelle anmeldelser.

Kongens Fald bliver, som det fremgår af nummeret, ved med at invitere til nye læsninger, hvor værket ses fra forskellige perspektiver. På de følgende sider bevæger vi os fra æstetikteoretiske og tematiske problemstillinger over placeringen i den litteratur- og idéhistoriske kontekst og de receptionshistoriske forhold, når værket oversættes, til det tværæstetiske samspil mellem litteratur og kunst. Sammen med DSL's forestående kildekritiske udgave og den generelle interesse for Jensen i ind- og udland vidner artiklerne i dette temanummer om, at denne klassiker stadig lever.

Litteratur

Frydenlund, Sally (2017): "Gid det var mig: Morten Pape", i *Dagbladet Information*, 16. september 2017.

Øhrstrøm, Daniel (2021): "Forfatter Dag Solstad: De dybeste sandheder i livet er tit ganske enkle", interview med Dag Solstad, i *Kristeligt Dagblad*, 10. september 2021.